

חולין יא ADDENDUM

משה שווערד

א. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף יא עמוד א

לשון הגמ' ברוב, "זיל" בתר רובא, בחזקה, "אוקמיה" אחזקה. וביאר הקצה"ת בש"ש א', י"ז. שיש נ"מ גדולה, בין רוב לחזקה כגון בשני שבילין אחד טהור ואחד טמא והלכו שנים בשניהם שכתבו התוס' בכתובות דאף בב"א מדאורייתא שניהם טהורים, ואף שברור שאחד טמא משום שזהו הדין של חזקה לאוקמיה ולא רק דאזלינן בתריה. והנ"מ לדינא הוא עפ"י מה שביארו התוס' בסוטה דמאי דילפינן שספק טומאה ברה"י ודאי טמא. מביא עליו חטאת. ולפי"ז בשני נזירים ברה"י וכן"ל שאנו יודעים בוודאי שאחד נטמא אך ספק מיהו, היו צריכים להביא שניהם קרבן טומאה ודאי. ובוזה נתחדש הדין של חזקה לא כן, דלא דומיא דסוטה, דא"א ששניהם טמאים. אך ברה"ר מוקמינן אחזקה. ושניהם טהורים. והטעם בזה הוא משום שחזקה לא מחודשת דין, אלא לא משנים מהמצב הקודם, וכששניהם היו טהורים א"א להוציא מחזקתו מספק, זהו אוקמוה אחזקה, ואף דתרתיה דסתרי. אך לעומתו ברוב קובעים הלכה מחודשת, ובתרתיה דסתרי אין שייך. וכן ברה"י אא"ל דין טומאה על שניהם, והא דל"א דודאי טהורים, דהרי אם דנים על כ"א לחוד, ודאי טמא אלא לא מטמאים ודאי כי מביאים בחשבון את השני, וכיון שמביאים בחשבון, אא"ל ודאי טהורים.

ב. דף על הדף מסכת חולין דף יא עמוד א

בגמ': רובא דאיתא קמן לא מבעיא לך כי קא מבעיא לך רובא דליתיה קמן.

בשב שמעתתא (ש"ו פ"ז) כתב דאף דחזינן הכא רובא דאיתא קמן עדיף מרובא דליתיה לקמן, מ"מ לגבי נאמנות עד אחד הוא להיפוך, שהרי קיי"ל דע"א אינו נאמן היכי דאתחזיק איסורא, ואם כן כ"ש שאינו נאמן היכי שיש רוב נגדו, ומ"מ מעשים בכל יום שאם יש רוב טריפות בחנות, נאמן ע"א לומר שזוהו הכשרה, ועל כרחק משום שהוא רובא דאיתא קמן.

ומבאר טעם הדבר, דהיכי דהוא נגד הרוב אינו נאמן, כמו שאינו נאמן נגד החזקה, ולכן אינו נאמן נגד הרוב, משא"כ ברובא דאיתא קמן, אין הע"א אלא כמברר ואינו מתנגד כלל להרוב, ולכן נאמר שחתירה זו כשרה, אף על גב שיש רוב טריפות.

כיוצ"ב כתב בשו"ת בית אפרים (אבה"ע סי' קל"ט ד"ה ועוד וסי' ק"מ ד"ה ולפום) וכעיי"ז כתב החתם סופר (אה"ע ד"א סוס"י ה') החילוק של השב שמעתתא אבל מטעם אחר, דלעולם רובא דאיתיה קמן עדיף מליתיה קמן, אבל הכא שהעד האחד מעיד כמו המיעוט אז אדרבה אם יש לו מיעוט דאיתיה קמן, נאמן ועדיף הוא מיש לו רק מיעוט דליתיה קמן, דהכא דהעד אחד הולך עם המיעוט, אז נהפוך הוא שרוב דאיתא קמן עדיף להדידי' מרובא דלא קמן, שאז גם המיעוט ליתיה לקמן.

ג. ספר שערי יושר שער ג - פרק א

[א]: גרסינן בפרק קמא דחולין דף י"א ע"א מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא, מנלן, דכתיב אחרי רבים להטות, רובא דאיתא קמן כגון ט' חנויות וסנהדרין לא קמיבעיא לך, כי קמיבעיא לך רובא דליתא קמן כגון קטן וקטנה מנא לך, אמר רבי אלעזר אתיא מרישא של עולה וכו', רב אשי אמר אתיא משחיטה עצמה דאמר קרא ושחט שחוט ואכול ליחוש שמא במקום נקב קשחית וכו', אמר רב אשי אמריתא לשמעתיא קמיה דרב כהנא ואמר לי דילמא היכא דאפשר אפשר והיכא דלא אפשר לא אפשר, דאי לא תימא הכי לרבי מאיר דחייש למיעוטא הכי נמי דלא אכיל בישרא, וכי תימא הכי נמי, פסח וקדשים מאי איכא למימר, הכי נמי היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר. עכ"ל הש"ס. ובפירש"י שם כתב וז"ל, אלא ודאי הלכה למשה מסיני הא דסמכינן ארובא אפילו היכא דאפשר, אי נמי אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתא קמן ובין דליתא קמן דמאי שנא האי מהאי ואהא מילתא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טריפות עכ"ל.

[ב]: והנה מפשטות הש"ס נראה דענין הרוב של ט' חנויות יש ללמוד מקרא דאחרי רבים להטות ורובא דליתא קמן ליכא למילף מזה, ומשמע לכאורה דרובא דאיתא קמן הוא רוב שמכריע ומברר יותר את הספק מכמו רובא דליתא קמן...

[ג]: ולפי"ז שני עניני רוב אלו נפרדים המה, רובא דאיתא קמן אינו מברר את המציאות כלום ונשאר הספק כמו במחצה על מחצה, רק לענין הכרעת הדין מהני רוב זה כמו בדיונים, ורובא דליתא קמן הוא ענין בירור לברר ולהכריע את המציאות שאמרה תורה לנו לסמוך על בירור זה בין לקולא ובין לחומרא:

• עיין שם באריכות

ד. תורת חיים על עבודה זרה דף ו/א

ודלמא נח גופיה טרפה הוה. כתבו התוספות דעל כרחק לא הזהירו אלא מטרפות הגלוי וניכר דבטרפות שבסתר לא היה יכול להבחין ודבריהם תמוהים דאם כן למאן דאמר טרפה אינה יולדת ונפקא ליה טריפה מלהחיות זרע היאך אזהר רחמנא לנח שלא יטול מאותן שיולדות כדי לחיות זרע על הארץ ולא טרפות הא אכתי איכא למיחש שמא יטול מן הטרפות שבסתר כיון שלא היה יכול להבחין ולא תקיים זרע על הארץ **לכך נראה בדורות הראשונים ודאי היו יכולים להבחין בבהמה בחייה אם טרפה היא אם לאו דאפילו בדורות האחרונים יכולים היו להבחין כמ"ש בספר חסידים ובתשב"ץ שיש כמה סימנים ונסיונות שיכולין לידע בבהמה בחייה אם טרפה היא אם לאו וכ"ש נח שהיה נביא וחכם גדול ובקי בכל הנבראים אשר תחת השמים ...**

• ספר שערים מצויינים בהלכה

לא. ולפ"ז קשה היאך ילפינן מפרה אדומה דין רוב. ובדעת תורה (פתיחה להל' טריפות אות מז) תירץ דסימנים אלו הם רק עפ"י רוב, ולהס"ד דלא אזלינן בתר רובא גם סימנים אלו אין מועילים. ובקונטרס אחרון (שם) הביא

ה. ספר שערים מצויינים בהלכה

אתיא ממכה אביו ואמו.

ובתשרי בנין ציון (ח"ב סי' קסה) כתב, דהא דמקשים למה לא יליף ממצות יבום ומשאר מצות דסמיכין ארובא דודאי אביו הוא, לא קשה מידי, דאמת הדבר דהוה יכול למילף מהן, אלא נקט המצוה הראשונה שנכתבה בתורה בענין זה, והוא בפ' משפטים.

ו. ספר שערים מצויינים בהלכה

אתיא מהורג את הנפש.

הקשה הגאון ר' עזריאל (הראש הברזל) מלובלין, היאך סמיכין ארובא כדי להורגו, הא בפיקוח נפש לא אזלינן בתר רוב כדאיתא במס' יומא (פד:). ובתשרי שואל ומשיב (מהד"ת ח"ב סי' לה) תירץ, דדוקא בישראל כשר אמרי' דלא אזלינן בפיקוח נפש בתר רוב, אבל כאן דעפ"י הרוב הוא מחויב מיתה, ויש מצוה לבערו מן העולם, ככהאי גוונא אזלינן בתר רוב, ולא מקרי פיקוח נפש, דכעין זה כתב הנמוקי יוסף במס' יבמות (סד:) דמה"ט במלקיות קי"ל כרבי דבתרי זימני הוי חזקה, כיון דגברא בר מיתה הוא מקרבין ליה מיתתו, כיון שהפקיר עצמו לעבירות חמורות.

קמא	הפרשה	משפטים	עיון
<p>תשובת מרן רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל</p> <p><i>עיי' אהר"י אשכנזי פתח דבר ח"ב נ"א ופ"ק</i></p> <p>דבר שאפשר לברר לא אולי' בטר רובא בפיקו"נ</p>			
<p>תשובת הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א</p> <p>לאחר שהוכרע הדין שהוא אביו ממילא אף בפיקו"נ סמכין ארובא [דדוקא כשהנדון על פקו"נ לא אולי' בטר רובא].</p>			
<p>תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א</p> <p>כאשר יש ספק אם הוא מחוייב מיתה, ויש לפנינו הכרעת רוב שהוא חייב מיתה, אין כאן פיקוח נפש. לא כן גבי שבת, גם אי אולי' בטר רובא הא אינו נעשה מכח זה מחוייב מיתה, ופשוט.</p>			
<p>תשובת הגאון הגדול רבי יצחק סורוצקין שליט"א</p> <p>השפת אמת ביומא (שם) ביאר, דבפיקוח נפש כתבו התוס' דלא אולי' בטר רוב, מפני דכתיב "וחי בהם" ולא שימות בהם, ומה"ט כשיש ספק פיקוח נפש, אף אם הוא נגד רוב נדחו כל המצות, ולכך מחללין עליו את השבת. אמנם כשיש על אדם חיוב מיתה, אין לבטל דינו משום ספק, יעו"ש בדבריו.</p> <p>אכן הגרא"ב וסרמנ' זצ"ל (ב"ב דף נ) נשאר בצ"ע, דמאי אולמא מצות "ובערת הרע" טפי מאיסור שבת, דנדחה שמא הוא מהמיעוט, וה"נ אם הוא מהמיעוט ליכא מצות "ובערת".</p>			

קונטרס התשובות
תשובות על שאלה שפורסמה בשנים קודמות

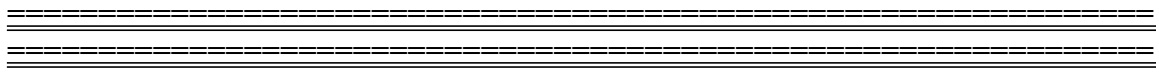
רוב בפיקוח נפש*

אחרי רבים להטות (כג, ב)

מהכא ילפינן (חולין יא, א), דאולי' בטר רובא, והני מילי ברובא דאיתא קמן, אבל ברובא דליתא קמן ילפינן מהא דכתיב 'ומכה אביו ואמו מות יומת' (לעיל כא, טו), וניחוש דלמא לאו אביו, ע"כ דאולי' בטר רובא, עיי"ש.

וצ"ע, מהא דאיתא ביומא (פד, ב): נפל עליו הגל מפקחין עליו אפילו בשבת ואפילו היו שם רוב נכרים, משום דלא אולי' בטר פקוח נפש אחר הרוב. ולפ"ז האיך קטלינן ליה למכה אביו מכח רובא, הלא לענין פיקוח נפש לא אולי' בטר רובא.

(גליון נא פרשת משפטים אות ה)

למה אין לומדים ממצות פדיון הבן

ה. ספר שערים מצויינים בהלכה

וליחוש דילמא טריפה הוה, אלא לאו משום דאזלינן בתר רובא. פרש"י דילמא טריפה הוה ההרוג ואין זה ראוי ליהרג, דגברא קטילא קטיל. ועי' ברמב"ם (רוצח פ"ב ה"ח) שכתב, כל אדם בחזקת שלם הוא וההורגו נהרג כו'. ובדינא דחיי (לאוין קסג) הראה מקורו מגמ' כאן. הקשה בשער המלך (טו"מ פ"ט) אמאי לא יליף ממצות פדיון הבן דאזלינן בתר רוב, דלא חיישינן דילמא טריפה הוא ופטור מפדיון, ועוד אפילו להמסקנא דאזלינן בתר רוב, למה כאמת חייב בפדיון, הא אין הולכין בממון אחר הרוב. ובחי' חתם סופר (מהד"ב ד"ה והנה בשער) תירץ, דלהס"ד לא קשה דאיסורא מממונא לא ילפינן, ולהמסקנא נמי לא קשה מהא דאין הולכין בממון אחר הרוב, דהיינו דוקא כשבאים לדון על הרוב הוה עתה והוא נוגע לממון, משא"כ הכא דכבר הוחזק הרוב מיום שנולד לענין איסור, דאילו הרגו אחד

נהרג עליו, ואילו היה חולה מחללין עליו את השבת, והיינו מטעם רוב, דרוב נשים בני קיימא יולדות, ורוב הנולדים אינם טריפה, א"כ הוחזק נמי לזה ואזלינן אחר הרוב גם לענין ממון, וכסברת ההפלאה במס' כתובות (טו.). ועי' בתשו' הגרע"א (מהד"ת סי' קכט, וסו"י קמח) שכתב נמי סברא זו. וע"ע מה שכתבנו לעיל (י: ד"ה דילמא, יא. ד"ה מנא) ולהלן (ד"ה וניחוש).

וג"ל עפ"ז ליישב ג"כ הא דלא יליף דאזלינן בתר רוב ממה שחייבה התורה אותנו בפדיון הבן, ולא חיישינן דילמא לאו בנו הוא, משום דרוב בעילות אחר הבעל, ולפי הנ"ל ניחא דאיסורא מממונא לא ילפינן. וע"ע מש"כ בשמ"ב וקונ"א (ח"ד סי' קסד סק"א) בענין זה.